

УДК 378.017:316.77

**МЕДІАОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
МЕДІАКУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ**

Шведова Я.В.

Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна

**МЕДІАОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ
МЕДІАКУЛЬТУРИ СТУДЕНТІВ**

Шведова Я.В.

У статті подається короткий аналіз поглядів вітчизняних та зарубіжних вчених на медіаосвіту. Провідною ідеєю статті є необхідність формування медіакультури, яка може стати своєрідним бар'єром та захистити студентів від негативного впливу мас-медіа.

Подана система основних термінів, якими оперує медіаосвіта: завдання, зміст, предмет, методи, форми медіаосвіти. Окреслено методику проведення спецкурсу з формування медіакультури студентів.

Ключові слова: медіаосвіта, медіакультура студента, критичне мислення, негативний вплив.

**МЕДИАОБРАЗОВАНИЕ КАК СПОСОБ ФОРМИРОВАНИЯ
МЕДИАКУЛЬТУРЫ СТУДЕНТОВ**

Шведова Я.В.

В статье дается краткий анализ взглядов отечественных и зарубежных ученых на медиаобразование. Основная идея статьи – необходимость формирования медиакультуры, которая может стать своеобразным барьером и защитить студентов от негативного влияния масс-медиа. Подана система основных терминов, которыми оперирует медиаобразование: задания, содержание, предмет, методы, формы медиаобразования. Очерчено методику проведения спецкурса по формированию медиакультуры студентов.

Ключевые слова: медиаобразование, медиакультура студента, критическое мышление, негативное влияние.

MEDIAEDUCATION AS THE MEANS OF FORMED THE STUDENT'S MEDIACULTURE

Shvedova Ya. V.

In article has been gives the short analysis of the native and foreign scientists to the mediaeducation. By leading article idea is the necessity of formed the student's mediaculture, which has been original barrier and defend from negative influence of mass media. There has been gives system of basic terms, which used mediaeducation: the problem of the mediaeducation, content, object, methods and forms. There has been gives the methodic of special course to formed the student's mediaculture.

Key words: mediaeducation, student's mediaculture, critical thought, negative influence.

Постановка проблеми. Сучасний медіапростір, становить реальну загрозу для тих, хто не вмiє адекватно сприймати, аналізувати, розуміти інформацію, протистояти маніпулятивним впливам медіа.

У документах ЮНЕСКО медіаосвіта (media education) трактується як «навчання теорії та практичним умінням оволодіння сучасними засобами масової комунікації; медіа освіту слід відрізнити від використання засобів масової комунікації у викладанні різних дисциплін, таких, як, наприклад, математика, фізика, географія» [6].

Аналіз попередніх досліджень. В англomовних країнах під медіаосвітою розуміють „медіа грамотність”. Британські та американські вчені Л. Мастерман, Р. Кьюби, П. Офдерхейд, вважають, що ціль медіаосвіти полягає не тільки у вихованні критичного мислення, але й „критичної автономії відносно медіа” [5].

Думка російських та українських медіапедагогів С. Корконосенка, І. Мищишиної, Б. Потятиника, Н. Троханяк, Ю. Усова, О. Федорова, О. Шарикова та інших зводиться до наступного: якщо медійні потоки не змінюються, потрібно вчитись орієнтуватися і критично ставитися до них, знати закономірності масової комунікації – преси, телебачення, радіо, кіно, інтернету [2; 3; 4].

Ю.М. Усов вважає, що медіаосвіта – це процес розвитку особистості засобами та на матеріалі засобів масової комунікації. О.В. Шаріков

пропонує розуміти під медіаосвітою освіту у галузі масової комунікації, залучення до тасмниць та закономірностей феномену масової комунікації.

У Таганрозькому державному педагогічному інституті здійснюється підготовка медіаграмотних вчителів та викладачів для учбових закладів різних видів. Медіапедагоги висловлюють думку, що медіаосвіта з'явилася як реакція на втручання світу аудіовізуального мистецтва у світ особистості. „Метою медіаосвіти є розвиток критичного мислення щодо візуальних та звукових витворів, які нас оточують, для того, щоб формувати більш відповідальну поведінку тих, хто ними користується” [2; 3; 4].

У Законі України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки”, наголошується на необхідності створення умов для забезпечення „інформаційної грамотності усіх верств населення”, „мінімізації негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування інформаційно-комунікативних технологій”[1]. Інформаційну грамотність здатна забезпечити медіаосвіта. Результат медіаосвіти – медіакультура особистості студента.

Мета статті полягає у обґрунтуванні необхідності формування медіакультури студентів ВНЗ, яка може стати захисним механізмом у боротьбі з негативним впливом мас-медіа, а також у окресленні методики проведення відповідного спецкурсу.

Медіакультура студента свідчить про вміння орієнтуватися у сучасному світі, в якому не останнє місце належить засобам масової інформації. Медіакультура особистості можна визначити як імунітет проти інформації дестабілізуючого характеру, тобто проти негативного впливу телебачення, радіо, Інтернету тощо на ціннісні орієнтації, мораль, поведінку студентів; це вміння сприймати, аналізувати, оцінювати, переробляти, обирати найголовніше, протистояти дезадаптації, маніпулятивним впливам, відсіювати зайве, розвінчувати соціальні міфи, які створюють засоби масової інформації.

Аналіз наукової літератури (О.А. Баранов, К. Бззэлгэт, И.В. Вайсфельд, К. Ворсноп, Л.С. Зазнобіна, И.С. Левшина, Л. Мастерман, С.Н. Пензин, Г.А. Поличко, А.В. Спичкин, К. Тайнер, Ю.Н. Усов,

А.В. Шариков, Э. Харг та інші) свідчить, що за останні десятиліття скла-лася певна система основних термінів, якими оперує медіаосвіта:

Медіаосвіта – процес розвитку особистості за допомогою та на матеріалі засобів масової комунікації з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних властивостей, критичного мислення, вмінь інтерпретувати, аналізувати та оцінювати медіа тексти.

Завдання медіаосвіти – навчити грамотно „читати” медіа текст; розвинути навички сприймати та аргументовано оцінювати інформацію; сприяти розвитку самостійності суджень, критичного мислення.

Зміст медіаосвіти: основи мистецтвознавства в медіасфері (види та жанри медіа, функції медіа в соціумі, мова медіа тощо), практичні творчі завдання на медіа матеріалі.

Критичне мислення – аналітичний процес, що ґрунтується на „розвинутому аудіовізуальному сприйнятті” та „аудіовізуальному мисленні”. Цей процес призводить до інтерпретування та оцінки смислу (у тому числі й „закодованого” медіа тексту).

Методика медіаосвіти – процес навчання основам медіакультури з урахуванням варіативності, імпровізації, діалогічної форми викладання та учіння.

Методи медіаосвіти – способи роботи педагога та студента, за допомогою яких досягаються цілі медіаосвіти. Основні методи: словесні (розповідь, бесіда, лекція, аналіз, дискусія, обговорення, діалог тощо); наочні (перегляд аудіовізуального матеріалу); репродуктивні, дослідницькі, проблемні, ігрові, евристичні (моделювання художньо-творчої діяльності творців медіа тексту, імпровізація тощо). Дані методи ґрунтуються на наступних дидактичних принципах: соціокультурний розвиток творчої особистості у процесі навчання, наочність, систематичність та доступність навчання, зв’язок теорії та практики, активність аудиторії, перехід від навчання до самоосвіти, зв’язок навчання з оточуючою дійсністю, позитивний емоційний фон, урахування індивідуальних особливостей студентів тощо.

Предмет медіаосвіти – взаємодія людини з медіа, медіа мова та її використання у соціумі, медіа та її функціонування в соціумі, система

знань та вмінь, необхідних людині для повноцінного сприйняття та аналізу медіатекстів для соціокультурного розвитку творчої особистості.

Форми медіаосвіти – лекції, семінари, факультативи, спецкурси, медіакіностудії.

З метою формування медіакультури студентів нами було розроблено відповідний спецкурс, розрахований на 32 години, з них 16 годин – лекції і 16 годин – практичні заняття.

Основними завданнями спецкурсу є: формування у студентів уявлень про позитивний та негативний вплив мас-медіа; формування вмінь орієнтуватися у медіапросторі, аналізувати, оцінювати, критично ставитися до інформації; навчити студентів контролювати перегляд телепрограм; розвиток вмінь розвінчувати соціальні міфи, які створює мас-медіа, протистояти телевізійному маніпулюванню.

На лекційних заняттях студентам було розкрито функції, які виконує телебачення та інші засоби масової інформації у суспільстві; подано класифікацію телепрограм за функціями та спрямуванням; окреслено важливість медіакультури особистості; розкрито позитивні та негативні можливості впливу мас-медіа на особистість; особливу увагу приділено телеманіпулятивному та дезорієнтуючому впливу медіапростору.

На практичних заняттях студенти вчилися орієнтуватися у медіапросторі, контролювати перегляд телебачення, розвінчувати соціальні міфи, розпізнавати телевізійне маніпулювання, аналізувати інформацію як позитивного, так і негативного характеру.

Першим кроком до формування медіакультури був розвиток вмінь сприймати телевізійну інформацію, що здійснювалося шляхом відновлення у пам'яті динаміки подій, аудіовізуальних образів, кульмінаційних епізодів телепередач у процесі їх колективного обговорення. Мета таких занять полягає у тому, щоб студенти, в процесі перегляду телепередач, розвивали свою емоціональну активність, звукозорову пам'ять, що полегшує аналіз та синтез телевізійної продукції, сприяє адекватному її сприйняттю.

З метою формування медіакультури ми пропонували студентам відмічати телепередачі та телефільми, які вони дивилися протягом тижня, і фіксувати власні емоційні настрої та думки. На заняттях здій-

снювалося їх обговорення. Студенти описували свої враження, відношення, переживання, почуття, асоціацій, які викликають телепередачі та телефільми, оскільки без вміння описувати свої враження не можна говорити про повноцінний аналіз телепродукції.

Також здійснювалося обговорювання конкретних позитивних/негативних дій тележурналістів, позитивних/негативних телевізійних прикладів, позитивних/негативних тенденцій, які домінують на телебаченні.

Під час занять формувалися вміння аналізу та синтезу телепередач, спрямованих на розвиток творчого мислення та зміцнення моральних, культурних та політичних ідеалів. У залежності від контексту телепередачі студентам пропонувалося оцінювати моральну, культурну, політичну позицію тележурналіста, авторів, героїв, учасників конкретної телепрограми, аналізувати та обговорювати її. Показником вміння аналізувати аудіовізуальну телеінформацію є властивість осмислювати багатшаровість образного світу (як окремих епізодів, так і телепрограми або телефільму в цілому). Таким чином, поступово у студентів формувалася своєрідний імунітет проти телепередач, які спрямовані на руйнацію національної культури, соціальних цінностей, пропаганду політичного психозу та кримінальної романтики, агресивної реклами, розпусти та соціальної дезорієнтації.

Незважаючи на те, що у більшості студентів, як показало наше попереднє дослідження, яскраво виражено критичне ставлення до відверто негативної телепродукції, однак це не змушує їх зупинити перегляд, бути більш розбірливим у виборі телепередач, помічати телевізійну маніпуляцію. Це зумовило необхідність розвитку вмінь контролювати перегляд телебачення, протистояти маніпулятивним телевпливам.

Деякі студенти зізнаються: „Я часто не можу відірватися від телевізійного екрану”; „Я не хочу дивитися телевізор так багато, але нічого не можу вдіяти”; „Я вимикаю телевізор тільки тоді, коли лягаю спати”. Щоб побороти психологічну залежність студентів від телебачення ми розробили методику, яка навчила їх контролювати його перегляд. Спочатку студентам було дано завдання підрахувати, скільки часу вони провели перед телевізором протягом тижня, відмічати, що дивилися, що корисного дізналися. Потім пропонувалося скоротити

час перегляду телебачення на півгодини на добу. Ми мотивували це тим, що в місяць може з'явитися біля п'ятнадцяти годин вільного часу. Наступний крок був спрямований на те, щоб студенти вчилися обирати телепередачі. Для цього ми пропонували замість того, щоб переключати канали і дивитися все підряд, прочитати телепрограму та обрати ті телепередачі, що зацікавили. Ми рекомендували студентам вмикати телевізор тільки тоді, коли починається цікава для них передача та вимикати, коли вона закінчується.

Крім того, необхідно бути розбірливим у виборі телепрограм, а також вміти розпізнавати телевізійне маніпулювання, до якого дуже часто вдаються на телебаченні. З цією метою студенти отримували знання про цілі, методи та прийоми телеманіпулятивного впливу, розвивали вміння інформаційного захисту, що сприяло формуванню критичного мислення та, у цілому, виробленню імунітету проти телеінформації негативного спрямування.

Оволодіння студентами прийомами захисту від телевізійної маніпуляції здійснювалося у процесі проблемного аналізу телеінформації: студенти вчилися просіювати телеінформацію (аналізувати факти, аргументовано виділяти правдиве та неправдиве, наводити контраргументи, „очищати” телеінформацію від „ярликів”); „знімати” з телеінформації ореол „типовості”, „простонародності”, „авторитетності”; критично аналізувати цілі, інтереси автора телеінформації; ухилятися, ігнорувати телеінформацію дестабілізуючого характеру; виробляти установки недостовірності побаченого на екрані тощо. Використання цих засобів під час перегляду телепрограм протидіяло негативним маніпулятивним телевпливам, робило спілкування з телебаченням продуктивним і корисним для соціального становлення та розвитку особистості.

Таким чином, основними методами формування телеінформаційної культури та соціальної мотивації студентів визначено: лекції, бесіди, дискусії, метод творчих завдань, обговорення соціально важливих проблем, спрямованих на стимулювання професійної, моральної, культурної та політичної мотивації студентів; аналіз телевізійних ситуацій: ситуацій-ілюстрацій (телевізійних сюжетів, телефільмів, які вміщують приклади соціальної активності, людяності, патріотизму, героїзму, високоморальності, справедливості і т. п.); ситуацій-оцінок (аналіз теле-

інформації, що містить оціночні судження, думки); ситуацій-проблем (аналіз соціальних проблем, які підіймаються у телепередачах, телефільмах). Аналіз телевізійних ситуацій слугував основою для прийняття правильних рішень, сприяв формуванню соціально значущих якостей, установок, цінностей студента, нівелював негативні телевізійні впливи.

Висновки. Отже, у процесі занять спостерігалось покращення основних показників розвитку у сфері медіакультури: знання особливостей функціонування сучасного медіапростору; вміння аналізувати інформацію, оцінювати, виробляти свою точку зору, переробляти, відсіювати зайве, обирати найкорисніше; вміння помічати телевізійну маніпуляцію, не підкорятися їй; знання способів захисту від телеманіпулювання; вміння контролювати перегляд телебачення тощо. Все це свідчить про ефективність формування медіакультури.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України „Про основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки” від 09.01.07 // Закони України / Верховна Рада України; Ін-т законодавства. – К.: Книга, 2007. – Т. 15. – С. 134-145.
2. Усов Ю.Н. Медиаобразование в России (на материале экранных искусств). Доклад на российско-британском семинаре по медиаобразованию – М., 1995. – 18 с.
3. Федоров А. В. Терминология медиаобразования //Искусство и образование. – 2000. – № 2. – С. 33-38.
4. Шариков А.В. Медиаобразование: мировой и отечественный опыт. – М.: Изд-во Академии педагогических наук, 1990. – 66 с.
5. Masterman L. Teaching the Media. London. Comedia Press. – 1988, 167 p.
6. Media Education P.UNESCO, 1984, 211 p.